

Monet terveydenhuollon tietojärjestelmät ovat elinkaaren loppupäässä. Tietojärjestelmiä onkin jo hyvän aikaa pyrittä uudistamaan isolla rahalla. Kehittämishankkeet ovat olleet tähän asti tuloksiltaan vaatimatomia ja niihin on liittynyt isoja ongelmia. Pääkaupunkiseudun Apotti-hanke on pitkällä, vaikka ensin siitä vetäytyi Espoo ja nyt ilmeisesti myös Kerava. Apotti ei kuitenkaan täysin poista potilasturvallisuuteen liittyviä riskejä, arvioi taannoin HUSin hallintoylilääkäri **Lasse Lehtonen** (yle.fi 19.6.2013). Potilastietojärjestelmä aiheutti pitkän linjan terveysjournalisti **Olli-Pekka Tiaiselle** kesällä yllättävän riskitilanteen: ”Punkki iski selkään ja sen jälkeen Punavuoren terkkari. Jonottaessa kaatui Pegasos, eikä sen jälkeen otettu ketään sisään. Yritin esittää, että punkki irtoaisi selästä ehkä helpommin pihdeillä kuin potilastietojärjestelmällä, mutta tällainen anarkistinen potilasnäkökulma torjuttiin jyrkästi. Mitään ei tehdä, jos sitä ei saada järjestelmään.” (Facebook 17.6.2013)

Eräskin edesmennyt kummisetä tapasi todeta, että rahaa on hyvä olla silloin, kun tarvitsee ostaa jotakin, mutta ei sillä muu-

ten mitään tee. Samanhenkistä pohdintaa harjoittaa **Mikko Pelttari** Yliopisto-lehdessä (5/2013): ”Rahalla ei tee mitään, jos sitä ei käytä. Sen arvo on välinearvoa.

Raha on kuitenkin vahva argumentti. Sen arvo ja voima poliittisessa päätöksenteossa on valtava ja melko lailla kyseenalaistamaton.

Ensin raha määrittelee sen, mikä on mahdollista, eli mihin se riittää. Sitten sen avulla voidaan valita paras mahdollinen vaihtoehto, eli kustannuksiltaan ja hyödyiltään tehokkain.

Rahan ajatellaan olevan kuin lasia: siihen ei tartu muita arvoja.

Meillä on silti paljon rahaan liittyviä sääntöjä. Osa on lakeja, jotka säätelevät, miten joidakin asioita saa ostaa ja myydä. Esimerkiksi ihmiselimillä ei saa Suomessa käydä kauppaa ja lääkkeitä saa myydä vain apteekissa.

Osa on kansantietoa. Vaikka rahaa käytetäänkin moniaalla, se ei määritä kaikkia ihmisten välisiä suhteita. Ystävyssuhteita ei ole sopivaa solmia rahasta, työpaikkoja ei saa ostaa, parisuhteidenkin soisi järjestyvän muilla perusteilla. Rahaan liittyvät normit ovat usein alitajuisia.

Yksi on kuitenkin kateissa, nimittäin kattava teoreettinen pohdinta rahan moraalista. Milloin rahaa voi käyttää? Mistä sitä sopii hankkia? Mitä raha meille tekee?

Ja ennen kaikkea: mitä rahalla voi ostaa, ja miten rahaa jaetaan?”

Termi ”likettäminen” assosioituu nykyään eritoten Facebook-vuorovaikutukseen, jossa like- tai suomeksi ”tykkää”-napin painamisella on tärkeä rooli. Like on kuitenkin myös englanninkielen täytesana, jonka käyttö British Medical Journalin toimituksen mielestä täyttää jo pandemian tunnusmerkit: ”Most of us content ourselves with the odd ‘um’ and ‘er’; but the use of ‘like’ as a particle, which used to be endemic to certain regions such as northeast England and to certain social classes, has now become pandemic. It seems, like, impossible to communicate within certain groups without using ‘like’, like, all the time. Teenage girls are, like, the main vectors of this infection – but according to a study in the invaluable journal of the American Dialect Society (American Speech 2013), its use has now spread to American children as young as, like, 4.” (BMJ 2013; 347)

Liken suomalainen vastine on ”niinku”. Kotuksen erikoistutkija **Sari Maamies** suhtautuu niinkutteluun ymmärtäväisesti: ”Niin sanottu ninkuttelu eli runsas *niin kuin* -konjunktion käyttö on tavallinen ärtymyksen aihe. Tästä viasta syytetään etenkin nuorisoa, jonka puheilemaisua monet pitävät muutenkin huolimattomana.

Paheksujat pitävät *niinkua* turhana lisukkeena, kielen veltoutena, joka pitäisi karsia puheesta. Kielentutkijat, täsmällisemmin sanottuna keskustelututkijat, ovat kuitenkin osoittaneet, että tarpeettomilta tuntuvat pikkusanat ja lisät – sellaiset kuin *niinku, kato, tota, nii* – itse asiassa ovat keskustelussa mer-

kityksellisiä: niiden avulla rakennetaan vuorovaikutusta. Puhuja ilmaisee niillä asenteitaan omia puheitaan sekä muita puhujia ja heidän sanomaansa kohtaan, esimerkiksi epävarmuutta, arvelua tai hyväksyntää. *Niinku*-sanan yksi tehtävä on toimia mielipiteen pehmentimenä, likimääräistäjänä. Se jättää puhujalle mahdollisuuden vielä peräntyytä: 'Se on niinku tavallaan totta.' (kotus.fi; julkaistu alun perin HS:ssa 5.3.1996)

Vaikka kielitieteilijät suhtautuvat kielen kukkasiin nykyään aiempaa rennommin, he osaavat myös ohjeistaa:

"Eräät suomen kielen verbit ilmaisevat punktuaalista, hetken kestävästä tapahtumasta ja samalla tilanteen päätepistettä tai siirtymistä tilasta toiseen. (...) ihminen ei esimerkiksi voi olla kuolleempi, nukahtaneempi tai pyörtäneempi kuin joku toinen. Samalla tavoin näiden verbien määrittäminen eivät ole mahdollisia sellaiset määrän adverbien kuin paljon tai vähän (esim. 'Hän nukahti paljon'; 'Kynttilä sammui vähän').

Tilastoista kerrottaessa on alkanut yleistyä ilmaustyyppi, jossa kuolla- ja syntyä-verbeihin liitetään määrää ilmaisevia sanoja:

(...) 'Loppuviikosta Brysselissä julkaistusta katsauksesta käy ilmi, että vaikka suomalaiset eivät ole Euroopan eniten juova kansa, he kuolevat alkoholin aiheuttamiin maksasairauksiin enemmän kuin muut eurooppalaiset.'

(...) Harhaanjohtava merkitys voidaan välttää muuttamalla lauserakennetta esimerkiksi seuraavasti: '(...) heitä kuolee alkoholin aiheuttamiin maksasairauksiin yleisemmin kuin muualla Euroopassa.'

Passiivilauseissakin 'kuollaan enemmän' -tyyppiset ilmaukset voitaisiin korvata käyttämällä substantiiveja: kuolleisuus tai syntyvyys on yleisempää tai vähäisempää, jolloin vältetään oudoilta tulkinnoilta." (Marjatta Palander Kielikellossa 2/2013)

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ajatukset alkoholilain uudistuksesta ovat nostattaneet myrskyn monen kohtuukäyttäjän viinilaisissa. STM:n uudistuslista lopettaisi alkoholin myynnin sunnuntaisin kokonaan, ottaisi yökerhojen ja baarien aukioloajat tarkasteluun, laimentaisi keskioluen ja suitseisi alkoholin juomista julkisilla paikoilla. Tavoitteena on vähentää alkoholin kokonaiskulutusta. STM:n ehdotusta seuranneessa debatissa moni oli sitä mieltä, että ehdotus on menettänyt maailmaa, vanhaa holhoavaa alkoholipolitiikkaa.

Mutta mitä kaikkea tuo vanha alkoholipolitiikka sisällyttää? Moni muistaa vielä ruuanostopakon juomien oston yhteydessä tai juomien pöydästä toiseen kuljetteluun liittyvät rajoitukset ravintoloissa, mutta harvemmin enää viitataan ostajaintarkkailuun ja Suomen alkoholijärjestelmän ehkä kuuluisimpaan valvontavälineeseen "viinakorttiin", johon kirjattiin kansalaisten kaikki alkoholiostot.

YP:n edeltäjän (Alkoholipolitiikka) edeltäjässä Alkoholiliikkeen Aikakauskirjassa käytiin 70 vuotta sitten (nro 1/1943) asiasta vilkasta keskustelua. Pöytäkirjaan tähän katkelma pankinjohtaja **Arvo Linturin** pitämästä artikkelista, jossa hän päätyi ehdottamaan, että raskaan kirjausjärjestelmän sijasta riit-

täisi, että jokaisessa myymälässä olisi poliisikokemuksen omaava ostajainvalvoja liioittelevia ostajia (nyk. suurkuluttajia) varten:

"Viime aikoina virinnyt kysymys väkijuomien ostajain tehostetusta valvonnasta on luonnollisesti herättänyt erityisesti kansanraittuutta harrastavissa kansalaisissa vilkasta mielenkiintoa ja sitä on erinäisissä tilaisuuksissa pohdittu, m.m. kokouksessa, jossa oli huomattava määrä eduskunnan jäseniä läsnä. Useita eri valvontatapoja on ajateltu, on puollettu Ruotsin systeemiä, vielä enemmän on kannatettu sentapaista lupa- ja vastakirjaajajärjestelmää, mikä aikoinaan sisältyi hallituksen esitykseen nykyiseksi väkijuomalaiksi mutta mikä siitä eduskunnassa poistettiin, ja kolmanneksi on ajateltu väkijuomamainostajain rekisteröintiä ja siinä yhteydessä tapahtuvaa yksityisen ostajan sitomista määrättyyn myymälään sellaisilla paikkakunnilla, joissa on useampi kuin yksi myymälä. Jokaisen eri mielipiteen tueksi on esitetty syitä ja vastasyitä. (...) Omasta puolestani luulisin senvuoksi hyödyllisimmäksi, että ne kustannukset, jotka säästetään luopumalla ostosten yleisestä kirjaamisesta, käytetään heti alusta alkaen myynninvalvojain lisäämiseen niin, että asianomaisille jää myös riittävästi aikaa ottaa selkoa epäilyttävistä huomaamiensa ostajain elintavoista ja suhtautumisesta väkijuomiin, jolla tavoin liioitteleviin ostajiin voidaan suhtautua yksilöllisesti. (...) Liioittelevain kuluttajain silmälläpitoa varten näyttäisi näin ollen riittävän se, että (...) myymälöissä on erityinen, mieluummin poliisikokemuksen omaava ostajainvalvoja, jonka ohi jokainen ostaja joutuu myymälässä kulkemaan."